

Thomas Mann: „A megcsalt”

Thomas Mann legújabb műve (1954-ben jelent meg) alig mutatja azt a szellemi zűrzavart, amely ma Európában és külön a német irodalomban uralkodik. Elszakadva hazájától még 1933-ban, elszakadt az irodalmak örök tápláló talajától is: a mindig fejlődő, mindig változó, mindig új élettől és eredeti, Thomas Mann-i akadémizmusba vonult vissza, amelyre különös hajlama volt és amely elől már egyszer megszökött a „Varázshegy” című művében. „A megcsalt” című kisregényét olvasva senki sem hinné, hogy Thomas Mann német író, hogy vándortáskájában 21 emigrációs év lapul, hogy hazája fölött közben hatalmas pusztító vihar száguldott el, amelynek nyomán ódon városok, karcsú gyárkémények és millió és millió ember enyészett el. Thomas Mann nem ereszkedett ebbe az emberi pokolba, amelyből Borhert kapkodó lélekzettel, sípoló tüdővel hozta fel az égető, perzselő látát mondanivalójának, stílusának lihegésében. Ő korrektül, patinásan, kimért nyugalommal, végtelenségig élezett objektivitással, elbeszélői szenvtelenséggel, tiszta, mosdatott szavakkal, gyémánttisza, kristályosan áttetsző, elegánsan lüktető mondatokkal, múlt idők, élet és halál, lélektani problémák elemzését mondja el. Amikor Európa még a nemrégén látott halál víziójától meg sem tudott szabadulni, Thomas Mann egyszerű, de mégis akadémikus hidegségű kisregényében az életbe bujt, az élet mögé rejtőző halál képét idézi, az újra az életnek örülő emberek elé. Milyen

más ez a halál, mint amit megszoktunk! A kilmaktériumát élő, ötven éves, tisztés német Junker-asszony, kinek férje, von Timber alezredes, az első világháború első napjaiban autószerencsétlenség áldozataként hősi halált halt, váratlanul szerelmes lesz egy fiatal emberbe, újra asszony lesz, ünnepli asszonnyá válását, légyottot beszél meg egy fiatal amerikaival, és ő, a sors gúnyja, nem jut el az ölelésig. Ez az új tavasz csak illuzórikus volt, látszat volt csupán, az újra felburjánzott élet a halál műve volt. Nem az újra visszatért tavasz, hanem a tél, amely egy-két derűs napjával megduzzasztja ugyan a rügyeket, hogy utána zord lehelletével megfagyassza. Itt nem lehet megkülönböztetni, mi az életé és mi a halál műve. Lehet, hogy Thomas Mann ebben a régi történetben elejtett néhány célzást korára is. Lehet, hogy soha ki nem mondott, soha meg nem fogalmazott filozófiájából következtette ki az ebből a művéből is kicsengő és a címbe foglalt tanulságot: az élet csak látszólagos, minden a halál műve. A 80 éves Mann halált váró sztoicizmusa ez? Vagy az az igazság, amit regénye végén így fogalmazott meg: „Mert a halál csak eszköze az életnek, és ha az én kedvemért az ujjászületést, a szerelmi gyönyört öltötte magára, akkor az nem volt hazugság és ámitás, hanem jóság és kegyelem”.

Az igazság minden esetre az életet igazolja és hisszük, hogy Thomas Mann is erre gondolt.

S i n k ó E r v i n

Egy színházi élmény

Az, hogy én magam írtam (a Hid legutóbbi számában közölt költemény-ciklusban), nem ok rá, hogy ne idézzem:

„A szó dolga nem az, hogy versenyre keljen a lármával”. S idézem ezt azért, mert ezzel a sorral számomra is meglepő pontosan, kifejeztem annak az alapelvnek a lényegét, mely a két napig Zágrábban szereplő francia színészcsoporthoz jellemzi. Nemcsak a színpadi művészet esetében, hanem minden olyan emberi tevékenységnél, mely lehetőleg széles tömegeket akar megbűvölni, megnyerni, lenyűgözni, a kérdés mindig az: hogyan lehet ezt legsikeresebben elérni? Kezdve az egyháztól, mely tömjénfüsttel, félhomálylyal, szemképráztató szertartások pompájával igyekszik a kedélyekre hatni, egész

a wagneri operáig, mely valóságos színpadi ezmesterséggel hoz a néző elé sárkányt, hattyút és hattyútól vont csónakban énekelő ezüstpáncélos hőst, sőt egészen azokig a nagy tömegfelvonulásokig, melyek a katonazene, a zászlók tömege és az egyforma ingek, egyenruhák mennyiségével hat az érzésekre és a képzeletre — mindig a feladatot a rendező abban látja, hogy az idegekre hasson, s hogy az idegekre hatva egy bizonyos tömegkábulatot idézzon elő. Maga a modern színpad, különösen mióta feladatát abban látja, hogy versenyre keljen a mozgófénykép-színházzal, a film minden képzeletet felülmúló technikai lehetőségeivel, a legjobb úton van, hogy a különböző boszorkányos fényeffektusokkal, süllyesztőkkel és emelőkkel a színházi rendező munkáját vir-